

رۆجههانی زوانی ئەڌایی جه گردلایه و پیرۆز بۆ

ته کزوانی جه دنیاو ئارۆینه دیاردیوی دهگمهن و ناسرووشتین
فرهزوانی به لام جه گرد وه لاتیهونه دیاردیوی باو و سرووشتین

یونسکۆ: وانای و پهروهرده به زوانی ئەڌایی مافیوی
فهرهنگی و بنهههتی ئانزانی

لاوازی پیوهندی زوانی بهینوو ئەڌا و تاتهی و زارۆی
پیوهندیه کاتهری لاوازهتر و کیشه کاتهری قوولتهتر کهرۆ و بۆ
به هۆکاروو جه یۆ نه یواوینه و ته نانهت جه یۆ بریای

بیس و یۆهه موو مانگه و فیبروارو ئیمسالی (21.02.2025) پا
منیهیمی دلّ بیس و په نجه مین (25) ساله و دیاری کهرده ی رۆ
جههانی زوانی ئەڌایی جه لاو یونسکۆیه و.

ئیمسالیج جه باروودۆخیهونه مملی پیرای رۆ جههانی زوانی
ئەڌاییه و که هه ریاسه هه زاران زوانی جه پانای دنیاینه هه رهشی
نه مه نه یشا وه نه کریۆ و یان رۆ به کزی ملا. یونسکۆیج یی ئەرکیه
هۆرسته ن و گرد سالیه چی روهنه به مه راسمی جۆراوجۆری
ده سه لاتداری گردوو وه لاتا و دنیا ی و هه ریاسه و یرو پای گردی
هۆشیار که رۆوه که ریز جه گردوو ئی زوانو گیرۆ، ئیمکاناتوو
گه شه یشا په ی فه راهم کریۆ، جه یاسا و بنههتی گرد وه لاتیهونه
به ره سه می بشناسیا و وزیا و یه روو وانای و پهروهرده و ئا وه لاتا.

یونسکۆ نه ته نیا وانای و پهروهرده به زوانی ئەڌایی به مافیوی
بنهههتی ئانزانی مزانو، به لکو گرد زوانیو به سه روهت و سامانی
فهرهنگی گردوو کۆمه لگا و ئانزانیه تی مزانو و فۆتیای هه ر زوانیو

به خه ساره تیوی قهره بوو نه کریا مزانو پهی گردوو کۆمه لنگو
ئانزانیته. هامکات چهنی ئانهیه گووش نه ذای و یا وه رته سک
که ردهیه و ههر زوانیو جه لاو ههر دهسه لاتیه که بو، به تاوانه
مذووش قه نه م. ئی تاوانی جه یاسا میاده و له تیه کانه به نامی تاوانه و
زوانکوشی (لینگوساید)ی، پیسه و تاوانیه دژ به مافه بنه رته تیه کاو
مافوو ئانزانی ئیدانه کریو و بکراو ئی تاوانی ئه شو دریا به دادگاو
باشیلکه راو مافوو ئانزانی.

مافی زوانی به شیوه ن جه مافه فهره نگیه کاو ئانزانی. مافه
فهره نگیه کاو ئانزانیچ به شیوه نی جه مافه بنه رته تیه کاو ئانزانی.
مافوو ئانزانی سنووور نمه شناسو، پهی گهر دکه سی جه
ههریه گیهنه که بو هه نی و مشو با. ئی مافا جه یوی جیا
نمه کریاوه و ته مامکه ری یوترینی نه نی. ئی مافا ئه گهر په پیره و کریا و
کرده وه شا شو نیوه بو، با به هوکاروو گه شه و گردلایه نه و ئانزانی و
ههر پاسه گه شه و گلگیرگه ی. یونسکو ویش جه ماده و په نجوو (5)
یاساو مافه فهره نگیه کاو ویشه نه ئی مافشه پیسه و مافیوی
بنه رته ئانزانی به ره سمی ئه شناسان. ئی مافه ههر پاسه جه
ماده و 27 و جارنامه و گهر دوونی مافه کاو ئانزانیه نه و جه مادی
13 و 15 و په یماننامه و میانه ته وه ی مافه فهره نگی و ئابووری و
کۆمه لاتیه کانه که سهر به نه ته وه یوگیترته کان، به دوور و دریزی
باشش سهره و کریان و به ره سمی ئه شناسیان.

چا په یماننامه نه پاگیتری سهروو ئانهیره کریان که مشو گرد
ئانزانیو ئیمکانوو ئانهیشه بو به زوانیو که یوهه م جار فیرش
بیهن، حهز و ئاره زوه کاش به روزو و ههر پا زوانیه تا ئاستیوی
بهرز جه فیرگه پله بهرز ه کانه بوانو و په روه رده کریو. جیا چانهیه
مشو ئیزن و ئیمکاناتوو ئانه یچشه بو فهره نگیه که ش و
وئیه ییش (هویت) به گردی پاریزنو و داب و نه ریته کاش پا جو ره

که ویش گهره کشفه، پهیره و کهرۆ و پاریزنۆشا. لایه نه کاته ریچ، به تایبته دهسه لات، ئه رکشانه که ریزش وهنه گیرا. زوانی ئه ڈاپی نه ته نیا به شیوی گرینگ جه و بییهی (هویت) ئانزانین و گرینگته رین ئامرازو پیوه نڈین، به لکوو دهوریوی سهره کی وینۆ جه و یگونجنای ئانزانی جه گردوو ویه ره کاو ژیوای روانه یه شه نه و دلۆ کۆمه لگاینه، به تایبته جه ویه روو پهروه دهی و فیرکه ردهینه که به ئایه نده و نه وهی تازه یوه گری دریۆ.

مادام ئیمه باسوو پاریزنای زوانی ئه ڈاپی پهی گردوو وقسه په نه که راو گردوو ئی زوانا که رمی و هامکات دڈان منیه می به بییهی فره زوانی جه گردوو وه لاتاو دنیانینه مشۆ دڈانیچ بنیه می به به رسمه ئه شناسای گردوو ئی زواناره پالوو یۆترینیه نه. جه دنیاو ئارۆیه نه به تایبته که به سهرده موو گلوبالیزی ئه شناسیان، فیریهی چن زوانا ئاسانکاری که رو پهی وه لکه وتهی ئانزانی، سهرکه وتهی جه ویه رو فیریهی و شاره زایی پیشه پی و ههر پاسه جه یۆئه نه یاوای فرهه ننگه جیاوازه کاو کۆمه لگاو ئانزانیه تی. به لام پهی ئانه یه که ئانزان بتاوۆ زوانیوه ته ر فیر بۆ، که په یوازوو کۆمه لگاو ئاورۆین، مشۆ وه ل جه گردچیه نه زوانی ئه ڈاپی ویش فیر بۆ و ههر پا زوانیه پهروه دهه کریۆ. چوون فیریهی زوانی ئه ڈاپی یۆهه مین پلیکانیه نه پهی فیریهی زوانی دووهه م و یهره م و....

ریزگی رتهی و پاریزنای زوانی ئه ڈاپی نه ته نیا جه وه لاتوو خودوو ئانزانیه نه به لکوو جه به روو وه لاتیه نه ئه رکوو دهسه لاتی و گرووپه کۆمه لایه تیه کاترین، چوون ههر پا جوړه که باسما که رد، مافی زوانی مافیوی بنه رتهی ئانزانین و مافوو ئانزانیه سنوو نمه شناسۆ. به چه پوانه و وه لاته دیکتاتور و داگیرکه ره کاو وه لاتوو

ئىمە، جە بەشىۋە فرەو ۋەلاتە ئورويىيەكانە ددان نريان بە
فىربىيەى زوانى ئەڭاپى جە پالوۋ وانائى و پەروەردەى بە زوانى
رەسمى و ئىدارى ئا ۋەلاتانە.

پەى نموونەى كۆمىسيۆنوو مافوو زارۋلا سەر بە پارلەمانوو
ئالمانى جە سالەو 2006ى، كە سالەو رېزىگېرتەى جە زوانى
ئەڭاپى بى چە ئاستوو چەھانىنە، بەياننامىۋەش ۋەلاۋ كەردەو
كە بە كورتى بى جۆرە رانماپى ۋەرپەرسا كەرۆ:

"فىربىيەى زوانى بە گردى پەى كۆچەرەكا جە ۋەلاتى نىشتەجىنە
را پەى ۋىگونجناى چا ۋەلاتەنە ۋاز كەرۆ. فىربىيەى زوانوو ۋەلاتى
نىشتەجىچ كاتىو بە سەرکەوتەپى بە ئەنچام ياۋو كە زارۋى
كۆچەر ھەم زوانى ئەڭايش و ھەم زوانوو ئا ۋەلاتى بە باشى فىر
بىبۆ. پەى ياۋاى بى ئامانجىە مشۆ ئامادەكارى پەيۋاز ھەم جە
دەورانوو باخچەو ساۋاىا و ھەم جە فىرگەكانە ئامادەكارى پەيۋاز
بە ھامكارى ئەڭاۋ تاتەو زارلە كۆچەرەكا كرىۆ. پىجۆرە فرەزوانى
بە شىۋازىۋى ئەرىنى سەرگىنۆ و بۆ بە ھۆكاروو دەۋلەمەندى
فرەھەنگى و ھەرياسە سەرکەوتەپى پىشەپى ھەم پەى زارۋى و
ھەم پەى دەۋلەمەندى كۆمەلگەى".

ئەركوو ئەڭاۋ تاتەين كە ھەم جە مەھالە غەيرە ھەورامىيەكاۋ دى
ۋەلاتىنە و ھەم جە بەروو ۋەلاتىنە بە زوانى ئەڭاپى چەنى
زارۋلەكاشا قسى كەرا. بى جۆرە زارۋ ھەم زوانى ئەڭايش كە
بنەماۋ فىربىيەى زوانى دوۋھەمىنە و ھەم زوانى دوۋھەم كە
كرىلوو ۋىگونجناين بە باشى فىر بۆ. جىا چانەيە پىۋەندى زارۋى
جە ھەندەرانەنە لاۋاز نەبۆ ئەگەر پىۋندى زوانى ئەڭا و تاتەى
و زارۋى لاۋاز نەبۆ. ئەگەر زارۋ زوانى ئەڭايش بە باشى فىر

